

KSZTAŁCENIE UCZNIÓW ZDOLNYCH W HOLANDII¹

dr Lianne Hoogeveen

**Ośrodek Badań nad Uzdolnieniami
Uniwersytet im. Radbouda w Nijmegen**

Obecny rząd Holandii postawił sobie za cel osiągnięcie lepszych wyników pracy uczniów, a także podniesienie poziomu kształcenia. W licznych planach działania oraz programach strategicznych, Minister ds. Edukacji, Kultury i Nauki przewidział środki, które mają przyczynić się do rozwoju kultury uczenia się w sposób bardziej ambitny. W planach tych określone zostały szczególne działania skierowane do najlepszych 20% uczniów szkół podstawowych, najlepszych 20% uczniów szkół średnich i najlepszych 10% studentów wyższych uczelni, uczestniczących w programach doskonalenia.

Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb zdolnych uczniów szkół podstawowych

W holenderskiej szkole podstawowej program nauczania może zostać dostosowany do potrzeb uczniów uzdolnionych poprzez *skondensowanie materiału* – przedstawienie nauczanego materiału w sposób bardziej „kompleksowy”; *przyspieszenie nauki* – przeniesienie ucznia o klasę wyżej lub przejście dwóch klas w ciągu jednego roku, *wzbogacanie materiału* – naukę trudniejszego materiału, lub też *zajęcia dodatkowe dla uczniów uzdolnionych* - dodatkowe lekcje dla grupy uczniów zdolnych, odbywające się rano lub po południu (Doolaard & Oudbier, 2010). Metody te są często wiązane z pojęciem ucznia „szczególnie uzdolnionego”, ale w praktyce są też stosowane w pracy z uczniem zdolnym.

Szczególnym działaniem na rzecz dzieci uzdolnionych i szczególnie uzdolnionych są profilowane szkoły dla uczniów zdolnych (*Begaafdheidsprofielscholen*), oferujące wysokiej jakości nauczanie i wsparcie dla konkretnych grup docelowych - dzieci uzdolnionych i szczególnie uzdolnionych w danym kierunku. Kładzie się w nich nacisk na ciągłość nauczania, odpowiednie szkolenia dla nauczycieli oraz ocenę efektów kształcenia (Doolaard & Oudbier, 2010).

W roku szkolnym 2007-2008 zapoczątkowany został program „Leonardo”, w którym dzieci szczególnie utalentowane uczą się w jednej klasie według specjalnego programu nauczania. Różni się on od zwykłego programu poszerzonym zakresem np. języka hiszpańskiego, filozofii, przedmiotów ścisłych, itp. W 2010 r. ponad 40 szkół podstawowych realizowało program „Leonardo”. Klasy „Leonardo” funkcjonują w ramach

---

¹ Źródło: Segers, E. & Hoogeveen, L. (2012). Programming study Research into Excellence in Primary, Secondary and Higher Education. Uniwersytet im. Radbouda w Nijmegen

istniejących szkół podstawowych. W przeciwieństwie do profilowanych szkół dla uczniów zdolnych, program Leonardo opiera się na wydzieleniu w zwykłych szkołach oddzielnych klas przeznaczonych wyłącznie dla uczniów bardzo zdolnych. Większość szkół realizujących ten program określa ucznia bardzo zdolnego jako ucznia o ilorazie inteligencji 130 lub wyższym. Jest to nauczanie w pełnym wymiarze czasu, a nie zajęcia dodatkowe czy wzbogacające program.

Możemy stwierdzić, że w Holandii w dziedzinie nauczania uczniów zdolnych lub szczególnie zdolnych na poziomie szkoły podstawowej wiele już się dzieje. Pozostaje jednak szereg pytań dotyczących tego, które rozwiązania sprawdzają się najlepiej. Badania nad efektami różnych zmian edukacyjnych, takie jak badanie Mooij et al. (2007) czy Hoogeveen et al. (2009, 2011), przedstawiają efekty realizacji specjalnych programów edukacyjnych, lecz nie zapewniają wystarczającej informacji o tym, które działania okazały się najbardziej skuteczne, dla których uczniów i w jakich warunkach.

Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb zdolnych uczniów szkół średnich

Jedno z pytań stojących przed szkołami średnimi to pytanie, których uczniów należy uznać ze szczególnie zdolnych. Około 60 szkół średnich prowadzi ocenę uzdolnień uczniów w pierwszej klasie za pomocą badań przesiewowych opracowanych przez Ośrodek Badań nad Uzdolnieniami. Do mierzenia efektywności tej oceny stosuje się naukowe analizy danych (Dzień, Segers, Hoogeveen & Verhoeven, w przygotowaniu; Poelman et al., w przygotowaniu).

Istnieje szereg działań, które są realizowane w szkołach średnich na rzecz podnoszenia poziomu nauczania uczniów zdolnych: skondensowanie materiału, poszerzenie programu (tzn. Wprowadzenie większej liczby przedmiotów), praca we własnym tempie, kształcenie dwujęzyczne, dodatkowe staże lub zajęcia poza szkołą (Eijl, Wientjens, Wolfensberger i Pilot, 2005). Eijl et al. (2005) wskazali, że samo kształcenie dwujęzyczne nie wydaje się przynosić wystarczających efektów i że szkoły często łączą je z innymi działaniami.

Istnieją również profilowane szkoły średnie dla uczniów zdolnych - patrz <http://www.begaafdheidsprofielscholen.nl/>. Podobnie jak w szkołach podstawowych, szkoły te oferują wysokiej jakości nauczanie i wsparcie dla konkretnych grup docelowych - dzieci uzdolnionych i szczególnie uzdolnionych w danym kierunku. Kładzie się w nich nacisk na ciągłość nauczania, odpowiednie szkolenia dla nauczycieli oraz ocenę efektów kształcenia (Doolaard & Oudbier, 2010).

Oprócz szkół podstawowych realizujących program Leonardo, w Holandii istnieją też szkoły średnie prowadzące ten program. Są to najczęściej gimnazja, przygotowujące do nauki w szkołach wyższych, będące odpowiednikiem angielskich "grammar schools", gdzie program nauczania obejmuje m.in. łacinę i grekę. Są to też technika, szkoły średnie dwujęzyczne lub profilowane szkoły dla uczniów szczególnie zdolnych. Zasady są takie same, jak w przypadku szkół podstawowych Leonardo. Istnieje faktyczna współpraca z instytucjami

społecznymi i firmami. Uczniowie klas Leonardo prowadzą zlecone im własne programy badawcze w ramach instytucji i firm.

Jak podkreślono w raporcie "Science Excellent", jednym ze sposobów pracy szkół średnich z uczniami zdolnymi jest współpraca z uniwersytetami i uczelniami. Różne uczelnie proponują przeduniwersyteckie kursy lub programy, w których mogą uczestniczyć uczniowie ostatnich dwóch klas poprzedzających rozpoczęcie nauki na uczelni. Potem rozpoczynają oni normalne studia.

Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb zdolnych uczniów szkół wyższych

Uniwersytety oraz uczelnie zajmujące się naukami stosowanymi przywiązują coraz większą wagę do uczniów szczególnie uzdolnionych. Od 2005 roku funkcjonują specjalne "programy dla uzdolnionych" realizowane albo w ramach własnej dziedziny naukowej (programy dyscyplinarne) albo też wspólnie z innym wydziałem (programy interdyscyplinarne). Podczas studiów studenci objęci tymi programami często wyjeżdżają za granicę na kilka miesięcy w celu prowadzenia badań lub poszerzania swoich horyzontów. Ogólny odbiór takich programów przez studentów jest bardzo pozytywny (Eijl et al., 2005).

W 2008 r. Ministerstwo Edukacji, Kultury i Nauki rozpoczęło realizację programu "Sirius" (w ramach Krajowej Platformy Rozwoju Nauki i Techniki). Program zachęca uniwersytety oraz uczelnie zajmujące się naukami stosowanymi do tworzenia obszernych programów przeznaczonych dla najlepszych studentów (Wolfensberger, De Jong, Drayer, 2011). Celem jest uzyskanie informacji na temat tego, jak można osiągnąć najlepsze wyniki i jakie przeszkody istnieją w obecnym systemie (<http://www.siriusprogramma.nl/>). Program "Sirius" ma spełnić oczekiwania sektora szkolnictwa wyższego. Został opracowany na podstawie spotkań z menadżerami i ekspertami z tego sektora.

Profesjonalne przygotowanie nauczycieli

Do roku 1992 w Holandii nie istniały specjalne szkolenia dla nauczycieli w dziedzinie pracy z uczniem zdolnym. W tymże roku Ośrodek Badań nad Uzdolnieniami we współpracy z europejską Radą ds. Wybitnych Uzdolnień (ECHA) rozpoczął prowadzenie zaawansowanych szkoleń dla nauczycieli, umożliwiających uzyskanie dyplomu "Specjalisty ds. pracy z uczniem szczególnie zdolnym". Od tego czasu pojawiło się coraz więcej kursów i programów w tej dziedzinie, chociaż jakość i skuteczność niektórych kursów wydaje się nie być wystarczająco jasna.

Zarówno literatura jak i rozmowy z ekspertami potwierdzają znaczenie dobrego przygotowania kadry pedagogicznej, która odgrywa tak istotną rolę w kształceniu uczniów potencjalnie zdolnych lub bardzo zdolnych. Potrzebne są więc badania nad efektami różnych programów dla nauczycieli, jak również poszerzenie oferty kursów szkoleniowych w dziedzinie pracy z uczniami zdolnymi.

Charakterystyka systemu

Odpowiedzialność rządu za system edukacji przewidziana jest w artykule 23 holenderskiej konstytucji. Według jej postanowień, oprócz powszechnie znanego podstawowego prawa do "swobody edukacji" istnieje podstawowe prawo społeczne do edukacji. W ramach systemu edukacji rząd zapewnia realizację trzech zasad: dostępności, jakości i praktycznego celu edukacji. Według Bronneman-Helmers (2011), te trzy zasady często stają w sprzeczności. W ostatnich latach, częściowo z powodu negatywnych efektów dotychczasowych priorytetów politycznych, jakość systemu edukacji (osiągane wyniki, poziom nauczania) pogorszyła się. Zjawisko to wymaga szczególnej uwagi decydentów. Obecnie główny nacisk kładziony jest na celowość funkcjonowania systemu edukacji.

Pytania do postawienia w trakcie badań

W holenderskim systemie kształcenia uczniów uzdolnionych należy jeszcze odpowiedzieć na szereg pytań. Nie tylko "czy to działa?" lub "jakie są efekty?", ale także "dlaczego, pod jakimi warunkami działają konkretne mechanizmy", "czego wymagają one od nauczycieli i dyrektorów szkół? oraz "jaki jest ich wpływ nie tylko na efektywność nauczania, ale także na motywację i społeczno-emocjonalny rozwój uczniów?'

Ważne jest podejmowanie nowych działań w dziedzinie rozwoju wiedzy na temat pracy z uczniami szczególnie uzdolnionymi. Niezwykle ważne jest, aby badania dawały nam nie tylko większą wiedzę, ale również pozwalały ocenić i upowszechnić konkretne rozwiązania i wytyczne ułatwiające pracę uczniom, studentom i nauczycielom. Holandia, jako kraj gdzie społeczeństwo oparte jest na wiedzy, powinna zapewnić rozwój jak największej liczbie dzieci uzdolnionych. W dłuższej perspektywie z systemów tych korzystać powinno nie tylko najlepsze 20 procent uczniów, ale wszyscy uczniowie, gdyż "w czasie przyływu fala unosi wszystkie statki".